2017-2018

(1)

ISSN 2349-1027

UGC Approved International Registered and Recognized
Research Journal Related to Higher Education for all Subjects

INDO WESTERN RESEARCHERS

(UGC Approved & Peer Reviewed Research Journal)

Year - V, Issue - IX, Vol. - VII | Impact Factor 3.47 (GRIFI) | Aug. 2017 To Jan. 2018

Krishnai Shikshan Prasarak Mandal, Latur's

Janvikas Mahavidyalaya, Bansarola

and ICSSR Sponsored

NATIONAL SEMINAR

ON

THE ROLE OF GOVERNMENT TO PROTECT THE HUMAN RIGHTS

EDITOR IN CHIEF

Dr. Babasaheb M. Gore

IAP Issue - IX, Vol.- VII
IWR
IMPACT FACTOR 3.47
ISSN 2349-1027
Aug. 2017 To Jan. 2018

Sr. No	Title for Research Paper	Page No
61	दहशतवाद आणि मानवी हक्क **डॉ. रजनी अनंतराव बोरोळे**	252
62	मानव अधिकार व भारत **प्रा. विजयकुमार बा. सोन्नर**	255
63	मानवी हक्क आणि महिला **डॉ. मेधा गोसावी**	258
64	मानवी अधिकाराचा जागतिक जाहिरनामा **प्रा. सा. एस. यु. मंडले**	261
65	दहशतवादी आणि मानवी हक्क **प्रा. शितल नरसिंग पुरी**	265
66	महिला आणि मानवाधिकार **प्रा. डॉ. गितांजली मोटे**	269
67	मानवी हक्क आणि स्वंयसेवी संस्था **प्रा. सौ. दिपमाला व्ही. रायठक**	273
68	भारतीय राज्यघटनेतील मानवी हक्क **प्रा. सुनिल संपती राऊत**	276
69	मानवी हक्क आणि भारतीय राज्यघटना **प्रा. मधुकर लक्ष्मण हिवाळे**	280
70	मानवी हक्क - संकल्पना व ऐतिहासिक पार्श्वभूमी **प्रा. गौतम कांवळे**	283
71	भारतीय संविधान आणि मानवी हक्क **डॉ. एस. के. शिंदे, एम. वी. जोगदंड**	285
72	भारतीय राज्यघटनेतील मानवाधिकार एक दृष्टीक्षेप **आकाश शेपराव वांगर**	290
73	मानवी हक्क व माहिती अधिकार कायदा - एक अध्ययन **डॉ.सुखनंदन उत्तमराव ढाले**	294
74	मानवी हक्क उल्लघंनातून राष्ट्र सुरक्षेला निर्माण झालेली आव्हाने **डॉ. शामराव महादेव लेंडवे**	300
75	मानव अधिकार व जागतिक संघर्ष **प्रा. डॉ. एस. डी. अंभुरे**	304

PRINCIPAL
Late Ramesh Warpudkar (ACS)
College, Sonpeth Dist. Parbhani

★ Late Ramesh Warpudkar ACS College
Sonpeth
Pin-431516
Ta.Sonpeth Dist.Parbhani ★

IMPACT FACTOR
3.47
ISSN 2349-1027
Indo Western Researchers (IWR)
Issue : IX, Vol. VII
Aug. 2017 To Jan. 2018
www.irasg.com

75

मानव अधिकार व जागतिक संघर्ष

प्रा. डॉ. एस. डी. अंभुरे
इतिहास विभाग प्रमुख,
कै. रमेश वरपुडकर महाविद्यालय,
सोनपेठ, जि. परभणी (महाराष्ट्र) भारत

मानव अधिकाराची पार्स्वभुमी :

मानव अधिकारांची कल्पना ही नैसर्गिक हक्क किंवा अधिकारावर आधारलेली आहे. मानसाला जन्मता कांही नैसर्गिक अधिकार असतात. नैसर्गिक हक्क कोणत्याही समाजाला किंवा राजसत्तेला नाहीत. नैसर्गिक हक्क सवंर्धा ग्रीक, रोमन तसेच भारतातील समाजसुधारका कडून अधिकाराची कल्पना पुढे आली. त्यात जॉन लॉक, जे.जे. रुसो, ॲरिस्टिटल, पेल्टो, भारतात म. फुले, शाहू छत्रपती, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, म. गांधी, राजाराम मोहण रॉय इ.महान कार्य केले (नेल्सन मंडेला, मदर तेरेशा, मॉटीन ल्युथर कींग) या सर्वांच्या पर्यत्नाने नैसर्गिक अधिकारांना कायद्याने संरक्षण मिळाले. नैसर्गिक अधिकारांना कायद्ययाने संरक्षण प्राप्त झाल्यावर या अधिकारांचे दैवी अधिष्ठान संपुष्टात आले आणि हे अधिकार पुढे मानव अधिकार म्हणून ओळखले जाऊ लागते.

मानव अधिकार व इंग्लड :

मानव अधिकारांचे रक्षण करण्यासाठी तसेच राज सत्तेला नियंजित करण्यासाठी इग्लंड मध्ये तेरावे ते सतराव्या शतकात परस्थापीत अनियंत्रित राजेशाहीला लगाम घालण्यासाठी मानव अधिकाराची कल्पना पुढे आली. मुलभूत अधिकार व्यक्तीला जन्मा पासून प्राप्त झालेले आहेत. तेव्हा हे अधिकार हिराऊन घेण्याचा अधिकार कोणालाही नाही. तेंव्हा इंग्लड मध्ये १२१५ मॅग्नाकार्टा करार, १६२८ ब्रिटिशन ऑफ राईटस १९८९ बिल ऑफ राईटसन इ. करार झाले तेव्हा मानव अधिकाराच्या कल्पनेला प्रयत्न कायद्याची मान्यता मिळाली परंतु पुढे ह्याच इंग्लडने वसाहतीचा किंवा सामाज्य नावाने अनेक देशातील मानवी हक्क नाकारले.

अमेरिकन स्वातंत्र्य युध्द व मानव हक्क :

इंग्लड नंतर अमेरिकेत अमेरिकन स्वांतत्र युध्द च्या निमित्ताने तेथे मानवी हक्क पुढ आला कारण

जुलै १७७६ अमेरिकन स्वांतत्र युध्द झाले. यातुन १७९१ साली अमेरिकन स्वांतत्र युध्द झाले. यातुन साली अमेरीकन स्वांतत्र्याचा जाहिरनामा घोषीत झाला. आणि या जाहिरणाम्या नुसार सर्व माणस समान निर्माण झाली. परंतु परंतु या जाहीर नान्याची व्यक्ती स्वांतत्र्याची माहिवी गायीली असली तरी अमेरीकेत अनेक मजुराला गुलाम बनविले. म्हणूनच १८०८ गुलामांचा व्यापार बंद करण्याची घोषणा केली. अब्राहम लिंकन मोठा संघर्ष करावा लागला. १८६५ मध्ये १३ वी घटना दुरुस्ती केली. पुढे १९५५ पर्यंत काळा - गोरा वाद चालूच होता १९७१ स्त्रियांना भेदवाची वागणुक देण्यास बंदीचा कायदा केला पुढे मार्टिन ल्युथर किंग यांना मोठा लढा द्यावा लागला.

फ्रेंच राज्यक्रांती व मानव अधिकार :

१७८९मध्ये फ्रेंच राज्य क्रांती घडवून आली. आणि तेथील लुई सत्ता उलथुन टाकली नंतर तेथे व्यक्ती स्वांतत्र्याचा व नागरिकांचा हक्काचा जाहीरनामा मानव अधिकाराचा संरक्षणाच्या प्रेरणेनेच प्रभावित होता. कायद्याचे अधिराज प्रस्थपीत करुन मानव अधिकाराचे संरक्षण करणे हा हेतू जाहीर नाम्यातुन दिसून येते. पुढे स्वातंत्र्य , समता, बंधुत्व ही तत्व समोर आली. परंतु फ्रान्स ने 'सुध्दा' वसाहती धोरण स्वीकारले हे मान्य करावे लागेल.

रशियन रालकाली व मानवी हक्क :

१९१७ ला जगात रशियन क्रांती झाली. आणि तेथे झारक्या जुलमी, अनियंत्रित सत्ता लोकांनी उलथुन टाकली आर्थिक आणि सामाजिक शोषणातुन सर्व सामाज लोकांना मुक्त करण्याची प्रेरणा मानवी हक्कातुन मिळाली. लेनित आणि मार्क्सक्या शोषण मुक्त समाजाच्या कल्पनेने प्रभावित घेऊन मानवी अधिकाराच्या विकासाच्या इतिहासातील मोठा टप्पा मानला जातो.

दक्षिण अफ्रिका व मानव अधिकाराचा संघर्ष :

दक्षिण अफ्रिकेत वंशभेद व वर्णभेद पुरस्कार करणारी राजवट होती. परंतु मुळात दक्षिण अफ्रिकाच इंग्रजाच्या राजवटीत म्हणजे पारतंत्र्यात हलाखीचे जीवन जगत होती. म. गांधी दक्षिण अफ्रिकेत असतांना निग्रो आणि भारतीय वंशाच्या लोकाना वाईट वागणुक देत असत. तेव्हा अफ्रिकेत वर्णनिती विरुध्द व असमानते विरुध्द तेथे मानव अधिकाराची ठिणगी पडली. पुढे नेल्सल मंडेला यांनी अफ्रिकन निग्रो जणतेसाठी मोठा संघर्ष करावा लागला.

चीन व मानव अधिकार संघर्ष :

चीन हा जगात सर्वात मोठा लोक संख्या असणारा देश आहे. विशेष म्हणजे येथे सुध्दा ब्रिटिशानी आपले राज्य केले. चीनी लोकांना सुध्दा स्वकीयांचे राज्य निर्माण करण्यासाठी मोठा संघर्ष करावा लागला. येथे सुध्दा मानवी हक्काची प्रेरणा होती. मा.ओ. त्से. तुंग यांनी चीन मध्ये राज्यप्रेम व राष्ट्रवादाची भावना निर्माण केले.आणि जनतेच्या जोरावर चीनला स्वांतत्र मिळवून दिले. स्वांतत्र नंतर चीन मध्ये साम्यवाद स्वीकारला. येथे लोकशाहीचा संकोच केल्याचे दिसून येते. साम्यवादा मुळे चीन प्रगतीपथावर गेला. असे सांगण्यात येते. चीनी जनतेला आमच्या अधिकाराचे अमुल्न झाले.

भारतदेश व मानव अधिकार :

मानव अधिकाराची आपण कितीही चर्चा केली किंवा मानव अधिकाराचे सरंक्षण करीत असलो

तरी आज सुध्दा काही देशातील मानव अधिकारांसाठीचा संघर्ष उदयाप संपलेला नाही. ब्रम्हदेशात अस्तित्वात असलेला सैनिकी शासन विरुध्द ब्रम्हदेशाचे राष्ट्रीय नेते जनरल ऑग सॉन यांची मुलगी सु - केवी या हा लढा चालविता आहेत. त्यांनाही अनेक वर्ष तुरुगात डांवण्यातआले होते. आंतर राष्ट्रीय दबाव व जनतेच्या उद्रेकामुळे सु. केबी यांची आता तुरुगांतुन सुटका तर झाली पण जनतेचे प्रश्न जनतेला अधिकार हे प्रश्न अजुन तसेच आहेत.

भारतीयाला मानव अधिकारासाठी संघर्ष :

भारतात राजकीय मानव अधिकाराच्या लढ्या बरोबरच समाजिक, धार्मिक, स्त्रीयाच्या हक्कासाठी मानव अधिकार संघर्ष करावा लागला. भारतात प्रदिर्घ काळ चाललेली स्वांतत्र्याची चळचळ ही देखील मानवधिकाराची लढाई होती. जगात स्वांतत्र्याच्या चळवळी, लढाया व भारतीय स्वातंत्र्यासाठी चळवळ यात महत्वाचा फरक आहे. तो म्हणजे गांधीजीनी "अंहिसंक सात्याग्राह" हत्यार वापरले.

भारतीयांचा मानवधिकारासाठी स्वकिया विरुध्द फार मोठा लढा द्यावा लागला. कारण भारतात धर्म ग्रंथ नुसार सामाजिक वाईट रुढी - पंरपरा निर्माण झाल्या. स्त्रीयाच्या बाबतीत अनेक वाईट रुढी परंपरा निर्माण झाल्या. वर्ण व्यवस्थातुन जात पोट, जाती निर्माण झाल्या. वर्ण व्यवस्थातुन जात निर्माण घेऊन अप्रश्य अशी कलकमण पध्दत निर्माण झाली. अस्प्रश्यांना शिक्षण नाकारले, मन्दीर प्रवेश बंदी घातली नवे कपडे वापरणे बंदी , महार, वतणदारी पध्दत, मतदानाचा नव्हता अशाप्रकारे अप्रश्याना गुलगिरीचे जिवन जागावे लागत असे तसेच मतदानाचा अधिकार नव्हता स्त्रीयांच्या बाबतीत अनेक रुढी पंरपरा निर्माण झाल्या सतीप्रर्था,विधवा विवाह बंदी जरठ विवाह, बालविवाह , केशव ओपन पध्दत, शिक्षण बंदी, देवदासी प्रथा, मुरळी प्रथा इत्याद वाईट परंपरा निर्माण झाल्या

समारोप :

जागतिक मानव अधिकारा विषयी आपण अभ्यास केला. आपल्याला हे दिसून येते की, जगात मानवा संघर्ष करुन च मानव अधिकार पदरात पाडून घ्यावा लागला. हा संघर्ष कधी परकीय सत्ते विरुध्द तर कधी स्वकील सहोविरुध्द करावा लागला यात लाखो लोकांचे बलीदान, करोडो लोकांना तुरुंगवास भोगावा लागला. यांचा कार्याने आज मानव अधिकाराला प्रतिष्ठा मिळाली आहे. याच कार्यामुळे या मुळेच मानव अधिकाराच्या रक्षणासाठी अनेक आंतरराष्ट्रीय करार करण्यात आले आहेत. धार्मिक अल्पसंसख्याचे रक्षण गुलामगिरी , युध्द काद्ययांना योग्य वागुण कामागाराचे हीताचे रक्षण , स्त्रियांच्या अधिकारांची जपवणुक इ. वरील करार झाले असले.

संदर्भ सूची :-

१) समकालीन जागातीक राजकारणे - डॉ. शैलेन्दं देवळाणकर

२) मानव अधिकार - विजय, शिंदे

३) मानवी हक्क आणि समाज डॉ. सोलापुरे राजशेखर

४) भारतीय संविधान - डॉ. निकुंभ दिलीपसिंह

५) राज्यशानाची मुलतत्वे - डॉ. पाटील, डॉ. आघाव

PRINCIPAL
Late Ramesh Warpudkar (ACS)
College, Sonpeth Dist. Parbhani